

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

برنامه درسی

(تغییر عنوان)

رشته مذاهب فقهی

دوره دکتری تخصصی

گروه علوم حوزه ای

به استناد مصوبه جلسه شماره ۸۶ تاریخ ۱۴/۰۹/۱۳۹۵ کمیسیون برنامه ریزی آموزشی

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه آموزشی دوره دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی

گروه: علوم حوزه ای - دانشگاهی

رشته: مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی

کمیته تخصصی: علوم حوزه ای

گرایش:

کد رشته:

دوره: دکتری

شورای برنامه ریزی آموزش عالی در هفتصدوشصتمین جلسه مورخ ۸۹/۳/۲۲ خود برنامه آموزشی دوره دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی را در سه فصل (مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس) مصوب نمود.

ماده ۱) برنامه آموزشی دوره دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی از تاریخ تصویب برای کلیه دانشگاهها و موسسات آموزش عالی کشور که مشخصات زیر را دارند، لازم الاجرا است.

الف: دانشگاهها و موسسات آموزش عالی که زیر نظر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری اداره می شوند.

ب: موسساتی که با اجازه رسمی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و بر اساس قوانین تأسیس می شوند و بنا بر این تابع مصوبات شورای گسترش آموزش عالی می باشند.

ج: موسسات آموزش عالی دیگر که مطابق قوانین خاص تشکیل می شوند و باید تابع ضوابط دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران باشند.

ماده ۲) این برنامه از تاریخ ۸۹/۳/۲۲ برای دانشجویانی که از این تاریخ به بعد وارد دانشگاه می شوند لازم الاجرا است

ماده ۳) مشخصات کلی، برنامه درسی و سرفصل دروس دوره دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی در سه فصل مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس برای اجرا به معاونت آموزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ابلاغ می شود.

رای صادره هفتصد و شصت و ششمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی
مورخ ۸۹/۳/۲۲ در خصوص برنامه آموزشی دوره دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی

برنامه آموزشی دوره دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی که
از طرف گروه علوم حوزه ای - دانشگاهی پیشنهاد شده بود ، با
اکثریت آراء به تصویب رسید
۲) این برنامه از تاریخ تصویب به مدت پنج سال قابل اجرا است و
پس از آن نیازمند بازنگری است.

رای صادره هفتصد و شصت و ششمین جلسه شورای برنامه ریزی آموزش عالی مورخ ۸۹/۳/۲۲
در مورد برنامه آموزشی دوره دکتری مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی صحیح است و به مورد اجرا
گذاشته شود.

حسین نادری منشی
نایب رئیس شورای برنامه ریزی آموزش عالی

رجبعلی جعفری
دبیر شورای برنامه ریزی آموزش عالی

مشخصات کلی برنامه سرفصل دروس دوره دکتری رشته

مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی

تعریف: دوره دکتری رشته مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی دوره تخصصی درباره مذاهب فقهی و شناخت مشترکات، مفترقات، مبانی و تاریخ تطور آنان است که بر اساس ضوابط دانشگاهی به پذیرش دانشجو اقدام و مجموعه‌ای از فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی را برای نیل به اهداف برنامه‌ریزی شده تعقیب می‌کند.

اهمیت: از آن جا که فقه و مقررات شرعی بخش مهمی از تعالیم دینی مسلمانان است و فقه نقش چشمگیر و مؤثر در حیات فردی و اجتماعی مردم داشته و در تحولات سیاسی گاه در جایگاه رهبران متنفذ بوده‌اند، شایسته است مطالعات تخصصی پیرامون دانش فقه و مبانی و منابع آن تعمیق و گسترش یابد. این مطالعات بدون توجه به تاریخ تحولات و تعامل علمی ارباب فقه و اصول و دانش‌های وابسته به فقه همچون رجال و حدیث میسر نیست.

هم‌اکنون مراکز دینی و فقهی - چه در قالب حوزه‌های فقهی و مراکز سنتی و چه در قالب مراکز دانشگاهی - با سؤالات جدی مواجه هستند و پاسخگویی بدین مطالبات نیازمند پرورش نیروی انسانی کارآمد و آشنا به اسباب اختلافات فقهی، روش اجتهاد و استنباط فقهی و نحوه تعامل دانش فقه با رشته‌های دیگر علوم انسانی و جایگاه خاص نظریه‌پردازی در این دانش و دانش‌های وابسته همچون اصول و رجال و حدیث‌شناسی است.

چنان که روشن است پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران و تأثیرات شگرف آن در جهان، توجه خاصی به نقش دین و رهبری دینی و جایگاه فقه در اداره جامعه پیدا شده است و تشیع به عنوان یک جریان اصیل و پیشرو، پرچمدار وحدت و تقریب میان مذاهب اسلامی شناخته شده است. پس برای مقابله با آنانی که بر آتش اختلاف میان مذاهب دامن زده و سعی در ایجاد تنافر و تعارض میان پیروان مذاهب اسلامی هستند باید با همدلی و صمیمیت و به دور از هر گونه تعصب و خودخواهی و به پیروی از سفارش امام راحل و رهبر معظم انقلاب، در جستجوی وحدت و همبستگی جهان اسلام برآمد و مراکز دانشگاهی با برگزاری چنین دوره‌های علمی و جذب اساتید و دانشجویان از سراسر جهان می‌توانند پشتوانه فکری و فرهنگی جریان تقریب را تأمین کنند و شناخت پیروان مذاهب از یکدیگر را تصحیح و تعمیق بخشند.

علاقمندان به رشته فقه می‌توانند با نگاهی به مجموعه آرا و اقوال مذاهب فقهی و نوع ادله و نحوه سؤال‌پردازی و پاسخگویی هر یک،

از ابتکارات علمی و نوآوری‌های موجود در هر مذهب فقهی استفاده کنند و روند تکاملی علم فقه را تسریع بخشند.

اهداف

دوره دکتری رشته مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی در چارچوب ضوابط دانشگاهی و راهبردهای وزارت علوم و تحقیقات برنامه‌های آموزشی و پژوهشی خود را برای نیل به اهداف زیر قرار داده است.

۱. پرورش نیروی انسانی متخصص برای تدریس و پژوهش؛
۲. هموار ساختن راه گفتگوی میان مذاهب و تعامل اساتید و محققان رشته فقه و علوم وابسته؛
۳. معرفی ابعاد و زوایای فقه اسلامی و بالأخص اصالت و عمق فقه شیعه؛
۴. ایجاد محیط علمی مناسب و بستر مطالعاتی مطلوب برای دانشجویان فقه و جویندگان این دانش در داخل و خارج کشور؛
۵. تربیت متخصصان رشته مذاهب فقهی برای حضور در نشست‌های علمی، همایش‌های فقهی و کنفرانس‌های جهانی؛
۶. بسترسازی برای نیل به اجتهاد و قدرت بر استنباط احکام در قالب یکی از مذاهب فقهی.

برنامه‌ها

برای دوره دکتری رشته مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی در مجموع ۵۲ واحد درسی در نظر گرفته شده است. دروس جبرانی در قالب ۱۶ واحد و دروس اصلی در قالب ۱۸ واحد و رساله علمی نیز ۱۸ واحد خواهد بود. طول دوره و تعداد واحدها در هر ترم تابع مقررات وزارت علوم خواهد بود.

جدول واحدهای درسی به شرح زیر است:

ردیف	محورهای دروس	تعداد واحد
۱	دروس جبرانی	۱۶
۲	دروس اصلی	۱۸
۳	رساله علمی	۱۸
جمع کل		۵۲

پذیرش

پذیرش داوطلبان شرکت در این رشته منوط به داشتن مدرک فوق لیسانس یا گواهی اتمام سطح ۳ از حوزه علمیه است. شرایط عمومی پذیرش تابع مقررات و مصوبات آموزش عالی و شرایط اختصاصی در چارچوب مقررات آموزش عالی تابع سیاست‌های دانشگاه یا موسسه برگزار کننده دوره است.

جدول عناوین دروس
جبرانی و اصلی
دوره دکتری رشته

مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی

عناوین واحدهای جبرانی

دوره دکتری رشته مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی دانشگاه ادیان و مذاهب

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			توضیحات
			جمع	نظری	عملی	
۱	تاریخ مذاهب کلامی	۲	۳۲	۳۲		
۲	عربی تخصصی	۲	۳۲	۳۲		
۳	اصول فقه مقارن	۲	۳۲	۳۲		
۴	تاریخ مذاهب فقهی	۲	۳۲	۳۲		
۵	جریان‌شناسی تقریب	۲	۳۲	۳۲		
۶	فقه و تاریخ	۱	۱۶	۱۶		
۷	آیات الاحکام	۱	۱۶	۱۶		
۸	فلسفه فقه	۱	۱۶	۱۶		
۹	فقه حنفی و شافعی	۱	۱۶	۱۶		
۱۰	فقه مالکی و حنبلی	۱	۱۶	۱۶		
۱۱	فقه امامیه و زیدیه	۱	۱۶	۱۶		
	جمع	۱۶				

عناوین واحدهای اصلی

دوره دکتری رشته مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی دانشگاه ادیان و مذاهب

ردیف	نام درس	تعداد واحد	ساعت			صفحه	توضیحات
			جمع	نظری	عملی		
۱	ممیزات مکتب‌های اصولی در میان مذاهب	۲	۳۲	۳۲	تحقیق		
۲	تأثیر اختلاف اصولی در فقه	۲	۳۲	۳۲	تحقیق	پیش‌نیاز دارد	
۳	بررسی تطبیقی قواعد فقهی میان مذاهب (قواعد فقهی مقارن)	۲	۳۲	۳۲	تحقیق	—	
۴	جایگاه نظریه‌های فقهی در مذاهب (ادله، مفاد، محدوده)	۱	۱۶	۱۶	تحقیق	پیش‌نیاز دارد	
۵	تمایزات مذاهب فقهی در رویکرد مقاصدی به فقه (فقه المقاصد)	۲	۳۲	۳۲	تحقیق		
۶	فقه مسائل مستحدثه (فقه النوازل)	۱	۱۶	۱۶	تحقیق	پیش‌نیاز دارد	
۷	مبانی خاص رجال شناسی در مذاهب فقهی	۲	۳۲	۳۲	تحقیق		
۸	روش‌های ارزیابی و نقد حدیث	۲	۳۲	۳۲	تحقیق		
۹	مبانی کلامی موثر در فقه مذاهب	۲	۳۲	۳۲	تحقیق		
۱۰	فقه و قانونگذاری در مذاهب	۲	۳۲	۳۲	تحقیق		
	پایان‌نامه	۱۸					
	جمع	۳۶					

سرفصل‌های دروس جبرانی

دوره دکتری رشته

مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی

تاریخ مذاهب کلامی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل تاریخ و تطور عقاید مذاهب کلامی در میان شیعه و غیرشیعه و آشنایی با بزرگان و مهم‌ترین شخصیت‌های هر مذهب و منابع دست اول آنان.

سرفصل‌ها

۱. فرق نخستین (خوارج، مرجئه، قدریه، جهمیه و...);
۲. تاریخ و عقاید اباضیه با تأکید بر عصر حاضر؛
۳. معتزله بصره و بغداد؛
۴. اشاعره و سیر تحولات تاریخی آنان؛
۵. مرجئه، ماتریدیه و مهم‌ترین عقاید آنان؛
۶. اصحاب الحدیث و تأثیر آن بر تفکر اهل سنت؛
۷. سلفیه و وهابیت در جهان امروز.
۸. کیسانیه و رابطه آن با مختار؛
۹. زیدیه و معتزله و حنفیان؛
۱۰. اسماعیلیان، تاریخ و عقاید؛
۱۱. نصیرییه، اهل حق و علویان ترکیه؛
۱۲. شیخیه، بابیه و بهائیت؛
۱۳. امامیه، گرایش‌های فکری عصر حاضر؛
۱۴. شیعه و آینده جهان اسلام.

منابع

۱. مقالات الاسلامیین، ابوالحسن اشعری.
۲. الملل والنحل، شهرستانی.

۳. الفرق بين الفرق، عبدالقاهر بغدادی.
۴. مذاهب الاسلاميين، عبدالرحمن بدوی.
۵. بحوث في الملل و النحل، جعفر سبحانی.
۶. العقائد النسفيه، نسفی.
۷. تبصرة الادله، ابومعین نسفی.
۸. اشارات المرام، کمال الدین.
۹. الماتريديه دراسة و تقويماً، علی الحربی.
۱۰. الماتريديه، شمس سلفی.
۱۱. ابن تیمیه، صاحب عبدالحمید.
۱۲. وهايت، جعفر سبحانی.
۱۳. فی علم الکلام، قسم الاشاعره و قسم المعتزله، احمد محمود صبحی.
۱۴. المطالب العائیه، فخر رازی.
۱۵. غایة المرام، سيف الدين أمدی.
۱۶. آشنایی با فرق تسنن، جمعی از نویسندگان.
۱۷. تاریخ فرق اسلامی، حسین صابری.
۱۸. خاستگاه تشیع، علی آقائوری.
۱۹. الکیسانیه فی التاريخ و الادب، و داد قاضی.
۲۰. زبديه، تاریخ و عقاید، مهدی فرمانیان و سید علی موسوی نژاد.
۲۱. تراث الزبديه، سید علی موسوی نژاد.
۲۲. علویان طبرستان، محمد حکیمی نیا.
۲۳. زبديه در یمن، احمد خضری.
۲۴. اسماعیلیه، جمعی از نویسندگان.
۲۵. اخبار القرامطه، سهیل زکّار.
۲۶. زهر المعانی، داعی ادريس قرشی.
۲۷. کنز الولد، حامد حسین.

۲۸. راحة العقل، حميدالدين كرماني.
۲۹. آقاخانها، ماهر بوييس.
۳۰. غالين، نعمت الله صفري.
۳۱. الشيخيه، آل طالقاني.
۳۲. مجموعه رسائل شيخ احمد احسايي.
۳۳. اصول ديني، سيد كاظم رشتي.
۳۴. اقدس، حسينعلي بهاء.
۳۵. بيان، سيد علي محمد شيرازي.
۳۶. بهائيان، سيد محمدباقر نجفي.
۳۷. اشعاب در بهائيت، اسماعيل رائيين.

زبان عربی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل متون تاریخی، فقهی، اصولی و کلامی نوشته شده با نثر عربی جدید

سرفصل‌ها

برگزیده‌ای از متون تاریخی، فقهی، اصولی و کلامی نویسندگان جدید جهان عرب و متون مذاهب اسلامی.

منابع

۱. نهج البلاغه.

۲. نقد الخطاب الدینی، نصر حامد ابوزید.

۳. النص الحقیقه، السلطه، علی الحرب.

۴. قضایا فی نقد العقل الدینی، محمد اركون.

۵. ماوراء الفقه، شهید سیدمحمد صدر.

۶. اقتصادنا، شهید سیدمحمدباقر صدر.

۷. الاجتهاد والتجدید، شیخ محمد مهدی شمس‌الدین.

۸. تکوین العقل العربی، محمدعابد الجابری.

۹. الخطاب الاشعری، سعید بن سعید العلوی.

۱۰. تزییف الوعي، فهمی هویدی.

۱۱. العلمانیة من منظور مختلف، عزیز عظمة.

۱۲. الأسس الفلسفیه للعلمانیة، عادل ضاهر.

۱۳. التعددیة... اصول و مراجعات بین الاستنباع و الابداع، طه جابر العلوانی.

۱۴. من النص الی الواقع، بنية النص، دکتر حسن حنفی.

اصول فقه مقارن

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل تاریخچه علم اصول و مناهج آن نزد فرق فقهی

سرفصل‌ها

۱. مباحث تمهیدی

- تعریف فقه و اصول فقه؛

- تاریخ پیدایش علم اصول و تطور آن؛

- قواعد اصولی در عصر تابعین و امامان مذاهب؛

- سیر تحول علم اصول بعد از عصر ائمه مذاهب؛

- انسداد باب اجتهاد؛

- تاریخ پیدایش و تطور مکاتب اصولی.

۲. منابع فقه و حدود حجیت هر یک

- منابع اصلی (کتاب، سنت، اجماع و عقل)؛

- منابع تبعی (قیاس، استحسان، مصالح مرسله، مذهب صحابی، سد ذرایع و...).

۳. مباحث علم اصول

- اقسام حکم شرعی، تکلیفی و وضعی؛

- محکوم‌فیه و شروط آن، محکوم‌علیه؛

- عبارة النص، اشاره النص و دلالة النص؛

- مفسر، محکم، خفی و جلی، مجمل و متشابه، مفهوم مخالفت؛

- تعادل و تراجیح، نسخ و...؛

- خاص و عام، مطلق و مقید، حقیقت و مجاز و...؛

- اصول عملی.

۴. اجتهاد و تقلید

- ماهیت اجتهاد و تقلید و اقسام آن؛

- مقدمات و شروط اجتهاد؛

- منابع اجتهاد.

منابع

۱. الوجیز فی اصول الفقه، عبدالکریم زیدان.

۲. اصول الفقه، خلاف.

۳. اصول الفقه، خضری بیگ.

۴. تاریخ فقه و فقها، ابوالقاسم گرجی.

۵. دراسة تاريخية الفقه و اصوله، مصطفى سعيد الحسن.

۶. تاريخ عصر اجتهاد، شیخ آغا بزرگ تهرانی.

۷. ادوار اجتهاد، محمدابراهیم جناتی.

۸. الاجتهاد فی الشريعة الاسلامیة، محمد صالح موسی حسین.

۹. الاجتهاد، محمد بحر العلوم.

۱۰. الاجتهاد و التجدید، محمد مهدی شمس الدین.

۱۱. الاجتهاد فی شريعة الاسلامیة، یوسف قرضاوی.

۱۲. الاجتهاد، عبدالمنعم، النمر.

۱۳. الاصول العامة للفقه المقارن، محمد تقی حکیم.

۱۴. منابع اجتهاد، محمدابراهیم جناتی.
۱۵. المهذب فی علم الاصول الفقه المقارن، عبدالکریم النملة.
۱۶. اصول الفقه الاسلامی، وهبة الزحیلی.
۱۷. اصول الفقه الاسلامی، وهبة الزحیلی.
۱۸. اصول فقه، محمدرضا مظفر.
۱۹. الرسالة، ابن ادريس شافعی.
۲۰. البرهان فی اصول الفقه، امام الحرمین جوینی.
۲۱. المعتمد فی اصول الفقه، ابن طیب شافعی.
۲۲. اللمع فی اصول الفقه، ابواسحاق شیرازی.
۲۳. المحصول فی علم الاصول، فخررازی.
۲۴. الاحکام فی اصول الاحکام، سیف الدین آمدی.
۲۵. دروس فی علم الاصول، محمدباقر صدر.

تاریخ مذاهب فقهی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل تاریخ پیدایش و تطورات مذاهب فقهی

سرفصل‌ها

۱. تاریخ تشریح اسلامی؛
۲. تحول فقه: فقه در عصر پیامبر، صحابه، تابعین؛
۳. فقه اهل بیت علیهم السلام؛
۴. بررسی علل و زمینه پیدایش مذاهب؛
۵. تاریخ حصر مذاهب و علل و آثار آن؛
۶. آشنایی با مذاهب فقهی مشهور (شیعه، حنفی، مالکی، شافعی، حنبلی)؛
۷. ادوار فقه مذاهب و منابع اجتهادی آنان؛
۸. مذاهب غیر مشهور (منیران، منابع، رجال علمی و...).

منابع

۱. مدخل علم فقه، رضا اسلامی.
۲. تاریخ الفقه الاسلامی، بدران ابوالعینین بدران.
۳. تاریخ الفقه الشیعی، محمدمهدی آصفی.
۴. تاریخ التشریح الاسلامی، محمد خضری بک.
۵. ادوار فقه، محمود شهابی.
۴. تاریخ الفقه الاسلامی، محمدیوسف موسی.
۵. الائمة الاربعة، مصطفی الشکعة.
۶. المذاهب الاسلامیة الخمسة، جمعی از نویسندگان.
۷. ابوحنیفه حیاته و عصره، محمد ابوزهره.

٨. مالک حیاته وعصره، محمد ابوزهره.
٩. الامام الصادق و المذاهب الاربعه، أسد حيدر.
١٠. الامام الشافعی، عبدالحلیم جندی.
١١. احمد بن حنبل، محمد ابوزهره.
١٢. الائمة الفقه التسعة، عبدالرحمن شرقاوی.
١٣. المدخل الى دراسة المدارس و المذاهب الفقهية، عمر سليمان الاشقر.
١٤. تاريخ التشيع الاسلامی، عبدالهادی فضلی.
١٥. المذاهب الاسلامیة الخمسة، مجموعه نویسندگان.
١٦. مقدمه ای بر فقه شیعه، سید حسین مدرسی.
١٧. المدرسه الظاهرية فی المشرق و المغرب، احمد بکیر محمود.
١٨. الامام زید، ابوزهره.
١٩. اسباب اختلاف الفقها، علی حقیف.
٢٠. تذکرة الحفاظ، محمد بن احمد ذهبی.
٢١. موسوعة طبقات الفقها، جعفر سبحانی.
٢٢. تاریخ التشريع الاسلامی، علی محمد معوض و عادل عبدالموجود.

جریان‌شناسی تقریب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل پیشینه تقریب میان مذاهب و مناهج مختلف در مسئله تقریب و راهبرد فقهای بزرگ و زعمای شیعه و سنی در چگونگی این مسئله و معرفی چهره‌های تقریبی و شناسایی عوامل و موانع تقریب و روند حرکت‌های تقریبی در دوره معاصر.

سرفصل‌ها

- وحدت اسلامی و تقریب میان مذاهب در منابع اصیل اسلامی؛

- مبانی وحدت و تقریب؛

- ریشه‌ها و روش‌های تقریب؛

- موانع و آفات تقریب؛

- عوامل نقش‌آفرین در مسئله تقریب (فقها و مراجع، رهبران سیاسی، نظام‌های حاکم و دولت‌ها و...)

- امام خمینی و مسئله تقریب؛

- حرکت‌های تقریبی پس از انقلاب اسلامی ایران؛

- جهان غرب، مستشرقین و مسئله تقریب؛

- مسئله تقریب در شیعه (دیدگاه‌های سیدجمال، سید شرف‌الدین، کاشف الغطاء، سید محسن امین عاملی، محمدتقی حکیم، شهید

صدر، سید فضل‌الله، آیت‌الله سیستانی، علامه عسکری)؛

- تقریب و رجال اهل سنت (محمد عبده، رشیدرضا، کواکبی، شلتوت، ابوزهره و...)

- تاریخچه و اقدامات دارالتقریب.

منابع اصلی

۱. النهضة الإسلامية في سیر اعلامها المعاصرين، دکتور محمد رجب بیومی.

۲. مجموعه «سلسله رواد التقريب»، نشر مجمع التقريب.

۳. استراتژی وحدت در اندیشه سیاسی اسلام، سید احمد موثقی.

۴. جنبش‌های اسلامی معاصر، سید احمد موثقی.

۵. فی مناہج تجدید الفکر اسلامی، التقرب بین المذاهب، دکتر محمدابراهیم فیومی (مصطفی عبدالرزاق، محمد عبده، آیت الله بروجردی، محمود شلتوت).

۶. امامان شیعه و وحدت اسلامی، علی آقانوری.

۷. مجلعات: رساله الاسلام، رساله التقرب و اندیشه تقرب.

منابع تکمیلی

۱. مسئله التقرب بین اهل السنة و الشیعه، ناصر بن عبدالله قفاری.

۲. الصحوة الاسلامیة بین الاختلاف المشروع و التفرق المذموم، یوسف قرضاوی.

۳. مبانی وحدت فکری، فقهی و فرهنگی مسلمانان، محمد غزالی، ترجمه عبدالعزیز سلیمی.

۴. الوحدة الاسلامیة فی مواجهة التحديات، شیخ یوسف محمد عمرو.

۵. الفصول المهمة فی تألیف الامة، سید شرفالدين عاملی.

۶. همبستگی مذاهب اسلامی (مقالات دارالتقرب قاهره)، عبدالکریم بی آزار شیرازی.

۷. مسئله وحدت اسلامی از دیرباز تا دیروز، دکتر محمدحسین امیراردوش.

۸. استراتیجیة التقرب بین المذاهب الاسلامیة، مؤسسه امام خوئی.

۹. تعدد مذاهب، گردآوری سیدجلال میرآقایی.

۱۰. الرأي الاخر فی الوحدة و التقرب، شیخ محمد سند.

۱۱. الازهر فی الف عام، دکتر محمدعبدالمنعم خفاجی.

۱۲. امامان شیعه و جنبش‌های مکتبی، محمدتقی مدرس، ترجمه حمیدرضا آژیر.

۱۳. مسائل نهضت‌های اسلامی، دکتر کلیم صدیقی و سید هاشم خسروشاهی.

۱۴. امام خمینی تنها گزینه، دکتر فتحی شقاقی، سید هادی خسروشاهی.

۱۵. تاریخ نهضت‌های دینی، سیاسی معاصر، دکتر علی اصغر حلبی.

فقه و تاریخ

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: تحلیل و بررسی تعامل دو دانش فقه و تاریخ و همچنین خدمات هر یک به دیگری از راه معرفی منابع و روش‌های تاریخ‌پژوهی و تبیین تأثیر مطالعات تاریخی در فهم آیات و روایات فقهی و تأثیر متقابل مطالعه تاریخی فتاوی فقها در تکمیل اطلاعات تاریخی. از آنجا که سنت نقش بسیار اساسی در مباحث فقهی دارد و اثبات صدور و دلالت آن وابسته به مطالعات تاریخی است می‌توان بازشناسی تاریخی سنت را از مهم‌ترین اهداف ضمنی دانست.

سرفصل‌ها

۱. روش‌شناسی مطالعات تاریخی؛
۲. منابع و ابزار مطالعات تاریخی؛
۳. تعارض اقوال مورخان؛
۴. طرق تاریخی اثبات سیره و سنت معصومان؛
۵. مطالعات تاریخی و کشف شأن نزول آیات و علل صدور حدیث؛
۶. قرینه‌یابی در مطالعات تاریخی (کشف قرائن بر جعل و وضع، تقیه، صدور احکام حکومتی و متغیر و...)
۷. اسباب صدور حدیث؛
۸. عرض حدیث بر تاریخ و عرض تاریخ بر حدیث؛
۹. تاریخ و علم رجال.

منابع

۱. منابع تاریخ اسلام، رسول جعفریان.
۲. اسس الوعي التاريخی عند المسلمین، ولید نویهض.
۳. التاريخ العربی و المورخون، شاکر مصطفی.
۴. المدخل الی التاريخ الاسلامی، دکتر محمد فتحی عثمان.
۵. درآمدی بر تاریخ فکری و تاریخ‌نگاری مسلمانان، ابوالفضل شکوری.

۶. تاریخ‌نگاری در اسلام، سید صادق سجادی.
۷. تاریخ تاریخ‌نگاری در اسلام، فرانتس روزنتال، ترجمه دکتر اسدالله آزاد.
۸. دانش تاریخ و تاریخ‌نگاری اسلامی، حسن حضرتی.
۹. علم تاریخ در گستره تمدن اسلامی، صادق آینه‌وند.
۱۰. مقدمه ابن‌خلدون.
۱۱. المدخل الی علم التاریخ، عبدالرحمن شیخ.
۱۲. منهج البحث التاریخی، حسن عثمان.
۱۳. تمدن اسلامی در قرن چهارم، آدم متز، ترجمه علیرضا ذکاوتی.
۱۴. السنة و مکانتها فی التشریح الاسلامی، دکتر مصطفی سباعی.
۱۵. السنة بین الاصول و التاریخ، حمادی ذویب.
۱۶. معیارهای بازشناسی احکام ثابت از متغیر، حسنعلی علی‌اکبریان.
۱۷. بازشناسی احکام صادره از معصومین، محمد رحمانی.
۱۸. نقش تقیه در استنباط، نعمت‌الله صفری.
۱۹. احکام حکومتی و مصلحت، سیف‌الله صرامی.
۲۰. الفکر السامی فی تاریخ الفقه اسلامی، محمد مجوی فاسی.
۲۱. ادوار فقه، ج ۳، محمود شهابی.
۲۲. اجتهاد در عصر معصومین، محمدرضا جواهری.
۲۳. معالم الشریعة الاسلامیة، صبحی صالح.
۲۴. اللمع فی اسباب الحدیث، جلال‌الدین سیوطی.

آیات الاحکام

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

اهداف: شناخت و بررسی آیات الاحکام قرآن و بررسی کیفیت استنباط احکام فقهی از قرآن در مذاهب گوناگون.

سرفصل‌ها

تعریف آیات الاحکام و اقسام و انواع آن؛

بررسی مهم‌ترین منابع در این زمینه؛

بررسی آیات قرآن مربوط به عبادت (نماز، روزه، حج، زکات، خمس و...);

بررسی آیات مربوط به معاملات (مکاسب، بیع، دین، رهن، ضمان، صلح، اجاره، وکالت، شرکت، مضاربه، عاریه، سبق و رمایه، لقطه،

غصب، اقرار و...);

بررسی آیات مربوط به حدود و قصاص (دیه، قتل، تعزیرات و...).

منابع

۱. کنز‌العرفان فی فقه القرآن، فاضل مقداد.

۲. مسالک الافهام، جواد کاظمی.

۳. احکام القرآن، حصاص.

۴. احکام القرآن، ابن عربی.

۵. تفسیر آیات الاحکام، سائسی.

۶. احکام القرآن، بیهقی.

۷. الجامع لاحکام القرآن، قرطبی.

۸. آیات الاحکام، جرجانی.

۹. فقه القرآن، راوندی.

۱۰. تفسیر آیات الاحکام، صابونی.

۱۱. آیات الاحکام، مدیر شانه‌چی.

۱۲. منتهی المرام فی شرح آیات الاحکام، قاسم بن محمد.

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل فلسفه علم فقه

سرفصل‌ها

معنا و مفهوم فلسفه علم فقه؛

فواید فلسفه علم فقه؛

روش تحقیق در اهداف و آیات فقه؛

تفکیک غرض و غایت در احکام فقهی؛

رابطه فلسفه فقه و فلسفه حقوق؛

احکام ثابت و متغیر؛

مسائل فلسفه فقه.

منابع

۱. گفتگوهای فلسفه فقه، جمعی از اندیشمندان.

۲. فلسفه فقه، به کوشش سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی.

۳. فقه و زمان، سعید رحیمیان.

۴. مبانی کلامی اجتهاد، مهدی هادوی.

۵. مبانی کلامی اجتهاد، ضیائی.

۶. الموافقات فی اصول الشریعه، شاطبی.

۷. الاعتصام، شاطبی.

۸. حکمت و فلسفه شریعت، جرجاوی.

۹. مقاصد شریعت از نگاه ابن‌عاشور، اسماعیل حسنی.

۱۰. المعالم الجدیدة، شهید محمدباقر صدر.

۱۱. مدخل علم فقه، رضا اسلامی.

۱۲. ناوراء الفقه، شهید سید محمد صدر.

۱۳. الرافد. سید علی سیستانی.

۱۴. جایگاه‌شناسی علم اصول به کوشش سید حمیدرضا حسنی و مهدی علی‌پور.

۱۵. فهرست مقالات فقهی، رسول طلائیان، بخش مربوط به مقالات فلسفه فقه.

فقه حنفی و شافعی

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: شناخت و بررسی مکتب فقهی حنفی و شافعی و بررسی تحولات تاریخی آنها، نقد و بررسی صوری و محتوایی مهم‌ترین منابع فقهی مذهب حنفی و شافعی و بررسی و تحلیل شخصیت و اندیشه‌های فقهی تأثیرگذار در پیدایش و تحول هر دو مذهب.

سرفصل‌ها

۱. زندگی‌نامه و نظریات فقهی دو امام مذهب؛

۲. ویژگی‌های هر یک از دو مذهب؛

۳. اسباب انتشار؛

۴. ارتباطات علمی ائمه مذاهب؛

۵. ادوار فقه حنفی و شافعی؛

۶. منابع فقه حنفی و شافعی؛

۷. بزرگان هر یک از دو مذهب.

منابع

۱. الخیرات الحسان فی مناقب ابوحنیفه، ابن حجر مکی.

۲. مناقب ابوحنیفه، کردری.

۳. مناقب ابوحنیفه، ابن بزازی.

۴. ابوحنیفه حیاته و عصره، محمد ابوزهره.

۵. المذاهب الاربعه. مصطفی الشکعة.

۶. المذاهب الاسلامیه الخمسه، عبدالهادی فضلی و دیگران.

۷. جستاری در اندیشه‌های فقهی مذاهب، محمدرضا ضمیری.

۸. تاریخ بغداد. خطیب بغدادی.

۹. الفوائد البهیة فی تراجم الحنفیه، لکنوی.

١٠. سير اعلام النبلاء، ذهبى.
١١. الجواهر المضيئة فى طبقات الحنفية، عبدالقادر قرشى.
١٢. تذكرة الحفاظ، ذهبى.
١٣. حلية الاولياء، حافظ ابونعيم.
١٤. مناقب الشافعى، بيهقى.
١٥. الامام شافعى حياته و عصره، محمد ابوزهره.
١٦. ادب الشافعى و مناقبه، ابوحاتم رازى.
١٧. طبقات الشافعية، شيرازى.

فقه مالکی و حنبلی

عدداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل چگونگی فقه مالکی و حنبلی و سیر تطور تاریخی آنها و شناخت مهم‌ترین فقیهان این دو مکتب و آثار

برجسته آنها.

سرفصل‌ها

۱. زندگی و آثار مالک و احمد؛
۲. اصول اجتهادی هر کدام؛
۳. دیدگاه‌های دو امام درباره قیاس و اجماع و مصالح مرسله و دیگر منابع فقه؛
۴. ترویج فقه مالکی و حنبلی؛
۵. مهم‌ترین آثار فقه مالکی و حنبلی؛
۶. تأثیر ابن تیمیه، ابن قیم و نقش آنها در بازسازی فقه حنبلی؛
۷. زمینه‌های گسترش هر دو مذهب؛
۸. مالکیان، حنابله و اصحاب حدیث؛
۹. مالکیان و وهابیت؛
۱۰. مالکیان و حنابله در عصر حاضر.

منابع

۱. الموطأ، مالک بن انس.
۲. المدونه، ابو عبدالرحمن بن قاسم و محمد بن سحنون.
۳. المستخرجة، محمد بن احمد عتیه.
۴. المجموعه، ابن عبدوس.
۵. الموازیه، ابن مواز.
۶. الواضحة، ابن حبيب.

۷. نوادر ابن ابی زید، ابن ابی زید قیروانی.
۸. المختصر، خليل بن اسحاق.
۹. مواهب الجليل، خطاب.
۱۰. شرح الزرقانی علی مختصر خليل، زرقانی.
۱۱. المجموع الفعهي، سنباوی.
۱۲. مواهب الجليل، شنيطی.
۱۳. مالک بن انس، محمد ابوزهره.
۱۴. جتهرة تراجم الفقهاء المالکيه، قاسم سعد علی.
۱۵. طبقات المالکيه، محمد مغلوف.
۱۶. مسند، احمد بن حنبل.
۱۷. طبقات الحنابله، ابويعلى.
۱۸. المعنى، ابن قدامه.
۱۹. المحرر، ابن تيميه.
۲۰. منتهی الارادات، ابن نجار.
۲۱. بداية المجتهد، ابن رشد.

فقه امامیه و زیدیه

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل چگونگی شکل‌گیری فقه امامیه و زیدیه و تطورات تاریخی، رجال، منابع و خصایص آنها.

سرفصل‌ها

۱. فقه امامیه در دوران ائمه معصومین؛
۲. مکتب قم و بغداد؛
۳. مهم‌ترین منابع فقه شیعه؛
۴. مهم‌ترین فقیهان دوره حضور؛
۵. روش‌های تبیین ادوار فقه شیعه؛
۶. ویژگی‌های فقه امامیه؛
۷. مقدار تأثیر عقل در فقه شیعه؛
۸. پیدایش فقه زیدیه؛
۹. تأثیرپذیری زیدیه از حنفیان؛
۱۰. فقه هادوی و ناصری؛
۱۱. منابع فقه نزد زیدیه؛
۱۲. قواعد فقهی و برخی اصول استنباطی در فقه زیدیه.

منابع

۱. مقدمه‌ای بر فقه شیعه، سیدحسین مدرس طباطبایی.
۲. تاریخ فقه و فقها، ابوالقاسم گرجی.
۳. موسوعة طبقات الفقهاء، جعفر سبحانی.
۴. جواهر الکلام، شیخ محمدحسن نجفی.
۵. دانشنامه اصولیان شیعه، محمدرضا ضمیری.

۶. زندگی و اندیشه‌های ابن‌ادریس، علی‌همت بناری.
۷. اجتهاد در عصر ائمه معصومین، محمدرضا جواهری.
۸. تاریخ فقه و فقهاء، حبیب‌الله عظیمی.
۹. مدخل علم فقه.
۱۰. کتاب الازهار فی فقه الائمه الاطهار، ابن مرتضی احمد بن یحیی.
۱۱. الاحساب، ناصر اطراوش.
۱۲. التجرید فی فقه الامامین قاسم بن ابراهیم و یحیی بن حسین، احمد بن حسین هارونی.
۱۳. شرح الازهار، عبدالله بن مفتاح.
۱۴. الفطمطم الزخار المطهر لریاض الازهار من آثار السیل الجرار، محمد بن صالح سماوی.
۱۵. فتح الغفار المشتمل علی احکام سنه نبینا المختار، شرف‌الدین حسن بن احمد رباعی.
۱۶. مجموع رسائل الامام المنصور بالله عبدالله بن حمزه، تحقیق عبدالسلام بن عباس الوجیه.
۱۷. التاج المذهب لأحكام المذهب، احمد بن قاسم عیسی.
۱۸. الروض التضریر، حسین بن احمد صیاغی.
۱۹. البحر الزخار، ابن مرتضی.
۲۰. المقنع الشافی. یحیی بن المحسن الداعی.
۲۱. معیار العقول و شرحه منهاج الوصول، احمد بن یحیی المرتضی.

عناوین دروس اصلی

دوره دکتری رشته

مطالعات تطبیقی مذاهب اسلامی

ممیزات مکتب‌های اصولی در میان مذاهب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: تحلیل و بررسی مدارس اصولی و تبیین اختلاف مکتب‌های موجود در علم اصول اعم از سه مکتب مشهور نزد اهل سنت و نیز مکتب معاصرین و متأخرین آنها و دو مکتب اخباری و مجتهدین در شیعه و مطالعه تطبیقی خصایص هر یک از مکتب‌ها.

سرفصل‌ها

۱. زمینه‌های شکل‌گیری مکاتب اصولی؛

۱. مدرسه متکلمین و مراحل تکاملی آن (مصادر، رجال و مزایای مکتب متکلمین)؛

۳. نقدهای وارد بر مدرسه متکلمین؛

۴. مدرسه اصولیان معتزلی یا اشعری مذهب (مصادر، رجال و مزایا)؛

۵. مدرسه فقها یا مکتب حنفی‌ها (مصادر، رجال، خدمات علمی و نقدهای وارد بر آن)؛

۶. ممیزات مدرسه جامع (رجال و منابع آن)؛

۷. مکتب اصولی متأخرین و معاصرین اهل سنت؛

۸. منهج اجتهادی اخباریون شیعه، قواعد استنباطی، خدمات علمی و نقدهای وارد بر آنها؛

۹. مکتب اصولیان شیعه قبل و بعد از وحید بهبهانی؛

۱۰. تأثیر و تأثیرات در میان مکتب‌های اصولی شیعه و سنی و تعاملات علمی آنها؛

۱۱. مقارنه مباحث علم اصول در میان مکتب‌های اصولی (ترتیب ادله شرعی احکام یا منابع فقه، مباحث حکم‌شناسی، مباحث دلیل

عقلی یا لوازم ثبوت حکم، مباحث الفاظ یا قواعد لغوی، ترتیب ادله یا تعارض ادله و قواعد تعادل و تراجم، مباحث عقلی و برخی مباحث مربوط به محکوم فیه و محکوم علیه).

منابع اصلی

۱. علم اصول الفقه، عبدالوهاب خلاف.

۲. اصول الفقه، محمدرضا مظفر.

۳. دروس فی علم الاصول، سید محمد باقر صدر.
۴. المدخل الى اصول الفقه الجعفری، يوسف محمد عمرو.
۵. المهارة الاصولية و اثرها فی النضح والتجديد الفقهي، دكتور سعدالدين مسعد هلالی.
۶. من النص الى الواقع، محاولة لاعادة بناء علم الاصول، بنية النص، دكتور حسن حنفی.
۷. مدرس المتكلمين و منهجها فی دراسة اصول الفقه، دكتور مسعود فلوسی.
۸. نظرات فی اصول الفقه، عمر سليمان عبدالله الاشقر.

منابع تکمیلی

۱. اصول الفقه، شیخ محمد خضری.
۲. الاحکام فی اصول الاحکام، ابن حزم اندلسی.
۳. الاحکام فی اصول الاحکام، سيفالدين امری.
۴. فواتح الرحموت فی شرح مسلم الثبوت، محب الله بن عبد الشکور.
۵. اصول الفقه الاسلامی، وهبه زحیلی.
۶. اصول الفقه، ابو زهره.
۷. المحصول فی علم الاصول، محمد بن عمر رازی.
۸. ارشاد الفحول، محمد بن علی شوکانی.
۹. جمع الجوامع، سبکی.
۱۰. اصول الفقه الاسلامی فی نسیجه الجدید، دكتور مصطفى ابراهيمی زلمی.
۱۱. الاصول العامه لفقه المقارن، محمد تقی حکیم.
۱۲. المستصفی، ابو حامد غزالی.
۱۳. المعالم الجدیدة، سید محمد باقر صدر.
۱۴. جایگاه‌شناسی علم اصول ج ۱ و ۲، به کوشش سید حمیدرضا حسنی، مهدی علی پور.
۱۵. ارشاد الفحول الى تحقیق الحق من علم الاصول، امام شوکانی.
۱۶. تسهیل الوصل الى علم الاصول، محمد عبدالرحمن عیدالمحلوی.
۱۷. مدارس الاجتهاد فی الفقه الاسلامی، محمد مهدی أصفی.
۱۸. معالم اصول الفقه عند اهل السنة و الجماعة، محمد بن حسین جیزانی.

۱۹. الفوائد المدینه، میرزا محمد امین استرآبادی.

۲۰. هداية الابرار، شیخ حسین کرکی.

۲۱. البرهان، امام الحرمین جوینی.

۲۲. فوائح الرحموت فی شرح مسلم الثبوت، محمد بن نظام الدین انصاری.

۲۳. الاصول، ابوزید دبوسی.

۲۴. الاصول، فخر الاسلام بزدوی.

۲۵. مدع النظام، مظفر الدین بغدادی حنفی.

۲۶. جمع الجوامع الجامع بین اصطلاحی الحنفیه و الشافعیه، تاج الدین ابن سبکی.

۲۷. اصول الفقه تاریخه و رجاله، شعبان محمد.

۲۸. داسه تاریخیه فی الفقه و الاصول، مصطفی سعید الحسن.

تأثیر اختلاف اصولی در فقه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: مکاتب اصولی

اهداف: بررسی و تحلیل تأثیر مباحث و قواعد اصولی در علم فقه و تبیین دقیق قواعد کاربردی و تفکیک آنها از قواعد انتزاعی.

سرفصل‌ها

۱. مباحث تمهیدی:

اسباب اختلاف در قواعد اصولی و بررسی تقسیمات مباحث اصولی؛

۲. تأثیر اختلاف اصولی بر اساس تقسیم مشهور اهل سنت در علم اصول:

- ادله احکام (حدود و شروط حجیت و دلالت و تعارض ادله)؛

- مباحث حکم‌شناسی (حاکم، حکم، انواع حکم و...)

- محکوم فیه (شروط صحت تکلیف)؛

- محکوم علیه (اهلیت، عوارض اهلیت، شرط وصول بیان، توجه خطاب به غیر مشافهین و...)

- قواعد اصولی لغوی؛

- قواعد اصولی تشریحی.

۳. تأثیر اختلاف اصولی بر اساس تقسیم مشهور در شیعه:

- اوامر از مباحث الفاظ؛

- نواهی؛

- مفاهیم؛

- عام و خاص؛

- مطلق و مقید؛

- مجمل و مبین؛

- اجزا از مباحث عقلی؛

- مقدمه واجب؛

- مسئله ضد؛

- اجتماع امر و نهی؛

- حجیت قطع از مباحث حجج و امارات؛

- ظنون معتبر؛

- اصول عملی؛

- تعادل و تراجیح.

منابع اصلی

۱. اثر الادله المختلف فيما فى الفقه الاسلامى، مصطفى ديب البغاء.
۲. اصول فقه کاربردى، حسين قاضى، سعيد شريعتى.
۳. علم اصول در فقه و قوانين موضوعه، خليل قبله‌اى خوئى.
۴. اثر الاختلاف فى القواعد الاصولية فى اختلاف الفقهاء، مصطفى سعيد الخن.
۵. قواعد اصول الفقه على مذهب الامامية، لجنة علمى.
۶. اثر الخلاف الفقهي فى القواعد المختلف فيما و مدى تطبيقها فى الفروع المعاصرة، دكتور محمد اسماعيل محمد مشعل.
۷. المهارة الاصولية و اثرها فى النضح والتجديد الفقهي، دكتور سعدالدين مسعد هلالى.

منابع تکمیلی

۱. مناهج الاجتهاد فى الاسلام، محمد سلام مدكور.
۲. الفقه الاسلامى و ادلته، وهبه زحيلي.
۳. خاستگاه‌هاى اختلاف در فقه مذاهب، مصطفى ابراهيم زلمى، ترجمه حسين صابرى.
۴. الانصاف فى بيان سبب الاختلاف، شاه ولي الله دهلوى.
۵. مستمسك العروة الوثقى، سيد محسن حكيم.
۶. جواهر الكلام، محمد حسن نجفى.
۷. معجم جواهر الكلام.
۸. اصول الفقه الاسلامى، وهبه زحيلي.
۹. اصول الفقه الاسلامى فى نسيجه الجديد، دكتور مصطفى ابراهيم زلمى.

بررسی تطبیقی قواعد فقهی میان مذاهب (قواعد فقهی مقارن)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی ادله و حدود و شروط اعتبار قواعد فقهی در میان مذاهب فقهی و تبیین موارد تنافی برخی قواعد با یکدیگر و نیز شناسایی برخی قواعد نوظهور.

سرفصل‌ها

۱. مباحث تمهیدی:

تعریف، تاریخ، مصادر و تقسیمات قواعد فقهی؛

۲. تبیین تفصیلی ادله، مفاد، حدود و شروط حجیت و تطبیقات برخی قواعد مهم در باب عبادات، عقود، ایقاعات و احکام:

- قاعده فراغ و تجاوز؛

- المیسور لا یسقط بالمعسور؛

- الامور بمقاصدها؛

- العادة محكمة؛

- الخراج بالضمنان؛

- قاعدة الالزام.

۳. تعارض قواعد فقهی با یکدیگر؛

۴. قواعد فقهی نوظهور همچون قاعده «یستحب الخروج من الخلاف».

منابع اصلی

۱. القواعد الفقهية، ناصر مکارم شیرازی.

۲. القواعد الفقهية، علی احمد الندوی.

۳. مجلة الاحكام العدلية.

۴. قواعد فقه، سید مصطفی محقق داماد.

۵. مجلة الاحكام العدلية علی مذهب الامام احمد بن حنبل، ابن عبدالله قاری حنفی.

۶. تحرير المجلة، محمدحسین آل کاشف الغطاء.

۱. الاشباه والنظائر، زین الدین ابن نجیم.
۲. العناوین، سید عبدالفتاح مراغی.
۳. القواعد الفقهية، میرزا حسن بجنوردی.
۴. اصول الکرخی، ابوالحسن کرخی حنفی.
۵. تأسیس النظر، ابوزید دبوسی حنفی.
۶. غمز عیون البصائر شرح الاشباه والنظائر، احمد بن محمد حموی حنفی.
۷. عمدة الناظر علی الاشباه والنظائر، ابوالسعود حسینی حنفی.
۸. الفرائد البهية فی القواعد والفوائد الفقهية، ابن حمزه حسینی حنفی.
۹. قواعد الفقه، سید محمد مجددی حنفی.
۱۰. اصول اقتیا فی الفقه علی مذهب الامام مالک، محمد بن حارث خشتی مالکی.
۱۱. الفروق، ابوالعباس قرافی مالکی.
۱۲. القواعد، محمد بن احمد مقری مالکی.
۱۳. ایضاح المسالک الی قواعد الامام مالک، احمد بن یحیی و نشریسی مالکی.
۱۴. عوائد الايام، ملا احمد نراقی.
۱۵. ضد القواعد الفقهية علی مذهب الامامية.
۱۶. القواعد الفقهية الخمس الكبرى، اسماعیل بن حسن علوان.
۱۷. التجريد، ابو حسین احمد بن محمد قدوری بغدادی.
۱۸. ضد القواعد الفقهية علی مذهب الامامية، تحقیق سید عبداللطیف کوه کمری.
۱۹. قواعد الاحکام فی مصالح الانام، غرالدين بن عبدالسلام شافعی.
۲۰. الاشباه والنظائر، ابن وکیل شافعی.
۲۱. المجموع المذهب فی قواعد المذهب، ابوسعید علائی شافعی.
۲۲. الاشباه والنظائر، تاج الدین سبکی شافعی.
۲۳. القواعد فی الفروع، بدرالدین زرکشی شافعی.
۲۴. الاشباه والقواعد، سراج الدین ابن ملقن شافعی.

۲۵. الاشباه والنظائر، جمال الدين سيوطى شافعى.

۲۶. القواعد النورانية الفقهية، تقى الدين ابن تيميه حنبلى.

۲۷. القواعد الفقهية، ابن قاضى الجبل حنبلى.

۲۸. القواعد، ابن رجب حنبلى.

۲۹. مأخذ سناسى قواعد فقهى، مركز مطالعات و تحقيقات اسلامى، دفتر تبليغات اسلامى قم.

۳۰. باغة الفقيه، سيد محمد تقى آل بحر العلوم.

۳۱. القواعد والفوائد، شهيد اول.

۳۲. ترمينولوژى حقوق، محمد جعفر جعفرى لنگرودى.

جایگاه نظریه‌های فقهی در مذاهب (ادله، مفاد، محدوده)

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: قواعد فقهی مقارن

اهداف: بررسی و تحلیل ساختارهای کلان در فقه مذاهب اسلامی و چارچوب‌های نظری فراتر از قواعد فقهی و تطبیق آنها با نظریات مطرح در حقوق موضوعه.

سرفصل‌ها

۱. ماهیت‌شناسی نظریات فقهی و تمایز آنها از قواعد فقهی؛

۲. حرکت تععیدی در فقه و نظام حقوق اسلامی؛

۳. اقسام نظریات فقهی.

۴. بررسی نظریه‌های فقهی مشهور:

نظریه العقد و مباحث مندرج در ذیل آن (ارکان عقد، مورد عقد، متعاقدان، احکام عقد و تقسیمات آن و عیوب عقد)؛

نظریه المملکة و مباحث مندرج در ذیل آن (اسباب شرعی ملکیت، تقسیم اسباب، خصائص ملکیت و...)

نظریه البیع؛

نظریه الاهلیة؛

نظریه الحق؛

نظریه الائتزام؛

نظریه الضمان.

منابع اصلی

۱. النظرية العامة للائتزام، دکتر عبدالحی حجازی.

۲. النظرية العامة للائتزامات، دکتر عبد المنعم بدر اوی.

۳. المملکة و نظریة العقد، محمد ابوزهره.

۴. النظرية العامة للموجبات والعقود، دکتر صبحی محمصانی.

۵. المدخل الفقهي العام، مصطفى احمد زرقاء.

٦. المدخل في التعريف بالفقه الاسلامي، محمد مصطفى شلبي.

٧. المدخل للفقه الاسلامي، نظرية الحق، محمد سلام مذكور.

٨. فقه النظرية عند الشهيد الصدر، باقر برى.

٩. تاريخ الفقه الاسلامي و نظرية الملكية والعقود، بدران ابوالعينين بدران.

١٠. فقه العقود، سيد كاظم حائري.

١١. نظرية العقد في الفقه الجعفري، هاشم معروف حسني.

١٢. نظرية العقد، عبدالرزاق احمد سنهوري.

منايع تكميلي

١. المجموع في شرح المهذب، محيي الدين نووي.

٢. جواهر الكلام، شيخ محمدحسن نجفي.

٣. رد المختار على الدر المختار (حاشية ابن عابدين).

٤. المحلى بالآثار في فقه الظاهري، ابن حزم اندلسي.

٥. التأمين نظرية و تطبيقاً، جليل قسطو.

٦. تحرير المجلة، محمدحسين آل كاشف الغطاء.

٧. نظرية الدفع في قانون المرافعات، احمد ابوالوفاء.

٨. المدخل للتشريع الاسلامي، فاروق محمد نيهان.

٩. الفقه الاسلامي و ادلته، وهبه زحيلي.

١٠. ماوراء الفقه، سيد محمد صدر.

١١. الفقه على المذاهب الخمسة، محمدجواد مغنیه.

١٢. البيع، امام روح الله خميني.

١٣. المغني، شمس الدين ابن قدامه حنبلي.

١٤. الوسيط، عبدالرزاق احمد سنهوري.

١٥. المهذب في فقه الامام الشافعي، ابواسحاق شيرازي.

تمایزات مذاهب فقهی در رویکرد مقاصدی بر فقه

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: تبیین روش‌ها و ابزار کشف مقاصد شرع، میزان دخالت آن در حل مسائل فقه حکومتی، بررسی ارتباط این بحث با بحث طرق تنقیح مناط و بحث از حیل شرعی و تأثیرات آن در تقنین فقه و در نهایت بررسی رویکرد مقاصدی در باروری فقه هر یک از مذاهب اسلامی.

سرفصل‌ها

۱. مباحث تمهیدی؛

تفسیر نظریه مقاصد الشریعة، طرق اثبات و کشف مقاصد و تاریخ تکامل بحث قبل و بعد از شاطبی؛

۲. روش‌های اجتهاد مبتنی بر اهداف و مقاصد شریعت؛

۳. مقاصد عام شریعت؛

۴. مقاصد خاص شریعت در شاخه‌های علم فقه مانند معاملات، احکام خانواده، عمل الابدان، تبرعات، قضا، شهادت، مرافعات و...؛

۵. ارتباط بحث مقاصد با مباحثی چون مناصب پیامبر، حیل شرعی، سد ذرائع، ثابت و متغیر، فقه المصالح؛

۶. اقسام مصالح و نقش آنها در فقه المقاصد؛

۷. خصائص عام شریعت و نقش آنها در فقه المقاصد؛

۸. سماحت و سهولت در فقه اسلامی؛

۹. اثر بحث مقاصدی بر تقنین فقه؛

۱۰. ارزیابی و نقد دیدگاه‌های فقه‌های مذاهب درباره مقاصد الشریعة.

منابع اصلی

۱. مقاصد الشریعة الاسلامیة، محمد طاهر ابن عاشور.

۲. نظریة المقاصد عند الامام الشاطبی، دکتر احمد ریسونی، ترجمه سید حسن اسلامی و سید محمدعلی ابهری با عنوان اهداف دین از دیدگاه شاطبی.

۳. الموافقات فی اصول الشریعة، ابواسحاق شاطبی.

۴. الاجتهاد والتجديد فى الفقه الاسلامى، شيخ محمدمهدى شمس الدين.

۵. مقاصد الشريعة الاسلامية و مكارمها، علال الفاسى.

۶. احكام حكومتى و مصلحت، سيف الله صرامى.

منابع تكميلى

۱. فلسفه حقوق اسلامى، محمد خالد مسعود، ترجمه محمدرضا ظفرى و فخرالدين اصغرى.

۲. حيله‌هاى شرعى ناسازگار با فلسفه فقه، محمد عبدالوهاب بحيرى، ترجمه حسين صابرى.

۳. قضايا التجديد نحو منهج اصولى، دكتور حسن ترابى.

۴. الشاطبى والاجتهاد التشريعى المعاصر، دكتور عبدالمجيد تركى.

۵. بنية العقل العربى، دكتور محمد عابد جابرى.

۶. الاجتهاد فى الاسلام، شيخ محمدمهدى شمس الدين.

۷. اقتصادنا، شهيد محمداقر صدر.

۸. الفكر الاصولى و اشكالية السلطة العلمية فى الاسلام، عبدالمجيد صغير.

۹. الحريات العامة فى الدولة الاسلامية، شيخ راشد غنوشى.

۱۰. فصول فى الفكر الاسلامى بالمغرب، دكتور عبدالمجيد النجار.

۱۱. مدخل لدراسة الشريعة الاسلامية، دكتور يوسف قرضاوى.

۱۲. ملاكات احكام و شيوه‌هاى استكشاف آن، سيد محمدعلى ايازى.

۱۳. القواعد والفوائد، شهيد اول.

۱۴. ولاية الامر فى عصر الغيبة، سيد كاظم حائرى.

۱۵. گفتگوهاى اصول فقه حكومتى، به كوشش رضا اسلامى.

فقه مسائل مستحدثه (فقه النوازل)

تعداد واحد: ۱

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: مکاتب اصولی و تأثیر اختلاف اصولی در فقه

اهداف: بررسی و تحلیل مسائل فقهی مستحدثه در مسائل پزشکی، اقتصاد، بانکداری، زنان، مجازات‌های اسلامی و مسائل فقه حکومتی و تبیین روش فقهی در پاسخگویی بدین مسائل و نحوه تطبیق قواعد کلی استنباطی بر آنها.

سرفصل‌ها

۱. فقه النوازل و اقسام مسایل مستحدثه؛
۲. اسباب النوازل؛
۳. ضوابط اجتهاد در مسایل مستحدثه؛
۴. نقش موضوع‌شناسی در فقه مسایل مستحدثه (بیمه، بورس، بانکداری، شبیه‌سازی و...)
۵. نقش عرف، ارتکارات و سیره عقلایی در تطبیق موضوع و کشف حکم (حق الابتکار، پول، ابزار مشتقه، شرکت‌های هرمی و...)
۶. نقش مهارت فقهی و قدرت در تطبیق و آشنایی فقیه با زمان و مکان در پاسخگویی به مسایل مستحدثه؛
۷. جایگاه تنقیح مناط و کشف اهداف و مقاصد شارع در حل مسایل جدید؛
۸. جایگاه حکم ثانوی در فقه مسایل مستحدثه (مانند ورزش، هنر، احکام رسانه، باروری، بیوتکنولوژی و...).

منابع

۱. فقه النوازل، محمد بن حسین جیرانی (۴ جلد).
۲. فقه المستجدات فی باب المعاملات، طاهر یوسف صدیق الصدیقی.
۳. المصارف الاسلامیة بین النظریة والتطبیق، عبدالرزاق رحیم جری الیهیتی.
۴. الاقتصاد الاسلامی والقضایا الفقهیة المعاصرة، علی احمد السالوس.
۵. مستجدات فقهیة فی قضایا الزواج والطلاق، اسامه عمر سلیمان الاشقر.
۶. احکام الجراحة الطبیبة، محمد بن محمد شنقیطی.
۷. احکام تجمیل النساء فی الشریعة الاسلامیة، ازدهار صابر مدنی.
۸. قضایا اللهو والترفیه بین الحاجة النفسیة والضوابط الشریعة، مادون رشید.

٩. الالعاب الرياضية، احكامها و ضوابطها، على حسين امين يونس.
١٠. فقه الاقليات المسلمة، خالد عبدالقادر.
١١. المهارة الاصولية فى النضج والتجديد الفقهي، دكتور سعدالدين مسعد هلمالى، (مجلس النشر العلمى، جامعه كويت).
١٢. فقه العقود، سيد كاظم حائرى، نشر دارالفكر.
١٣. النقى والتغريب، نجم الدين طبسى، نشر دارالفكر.
١٤. مجموعة ميراث فقهي، (غنا، رويت هلال و...)، به كوشش رضا مختارى.
١٥. دراسات اسلامية معاصرة، (نحو اصول جديد للفقهاء الاسلامى، فقه المرأة)، دكتور محمد شحرور.
١٦. حيله هاى شرعى ناسازگار با فلسفه فقه، محمد عبدالوهاب بحيرى، ترجمه حسين صابرى.
١٧. فقه المستجدات فى باب العبادات، طاهر يوسف صديق الصديقى.
١٨. فقه النوازل، بكر بن عبدالله ابوزيد.
١٩. كتب فناواى: يوسف قرضاوى، على طنطاوى، محمود شلتوت، محمد رشيد رضا، مصطفى زرقا، على جمعه، و كتب استفتائات مراجع شيعه در قم و مراكز ديگر.
٢٠. قرارات: مجمع البحوث الاسلامية (الازهر)، المجمع الفقهي الاسلامى (مكة)، مجمع الفقه الاسلامى تابع المؤتمر الاسلامى، هيئة كبار العلماء (سعودى).
٢١. مجلات: مجمع الفقه الاسلامى (جده)، الشريعة والدراسات (كويت)، البحوث الفقهية المعاصرة (رياض)، الشريعة والدراسات الاسلامية (أفريقيا)، فقه اهل بيت (قم)، فقه (قم).

مبانی خاص رجال شناسی در مذاهب فقهی

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

اهداف: بررسی و تحلیل مبانی و مناهج اجتهادی در علم رجال و منهج هر یک از مذاهب اسلامی در بررسی احوال، طبقات و طرق توثیق و تضعیف رجال.

سرفصل‌ها

۱. مباحث تمهیدی:

منابع و جوامع رجالی، تطور تاریخی و دیدگاه‌های مختلف درباره علم رجال؛

۲. مباحث علم رجال (علم احوال الرجال، علم طبقات الرجال، علم اسماء الرجال و...);

۳. قواعد جرح و تعدیل:

- مصطلحات خاص در جرح و تعدیل (مصطلحات بخاری، ابن معین، احمد بن حنبل، ابن قطن، ابوحاتم و...);

- جرح و تعدیل ضمنی (مجهول، مستور، متروک و سکوت ناقد);

- ضرب‌المثل‌ها در جرح و تعدیل؛

- تعارض جرح و تعدیل؛

- مراتب جرح و تعدیل؛

- مناهج خاص در جرح و تعدیل مثل منهج بخاری در اهل سنت، تستری صاحب قاموس الرجال در شیعه؛

- توثیقات عامه و خاصه.

۵. راویان مشترک.

منابع اصلی

۱. سبک‌شناسی دانش رجال الحدیث، محمدحسن ربانی (نشر مرکز فقه ائمه اطهار).

۲. کلیات فی علم الرجال، جعفر سبحانی.

۳. الجرح والتعدیل بین المتشددین والمتساهلین، محمدطاهر جوابی.

۴. الاجتهاد فی علم الحدیث واثره فی الفقه الاسلامی، دکتر علی نایف بقاعی.

۵. اصول علم الرجال بین النظرية والتطبيق، محمدعلی صالح المعلم (تقریرات درس شیخ مسلم داوری).

۶. مبانی حجیت آراء رجالی، سیف‌الله صرامی.

منابع تکمیلی

۱. میزان الاعتدال، شمس الدین ذهبی.
۲. الطبقات الكبرى، ابن تعد.
۳. التكميل فى معرفة النقات والضعفاء والبحاهيل، ابن كثير.
۴. راویان مشترک.
۵. مبانى حجيت، سيف الله صرامى.
۶. معجم رجال الحديث، سيد ابوالقاسم خوئى.
۷. الجرح والتعديل، ابوحاتم رازى.
۸. تهذيب الكمال، حافظ يوسف بن زكى مزى.
۹. معرفة الحديث، شيخ محمدباقر بهبودى.
۱۰. وصول الاخبار الى اصول الاخبار، حسين بن عبدالصمد عاملى.
۱۱. نقد الرجال، ميرمصطفى بن حسين نفرشى.
۱۲. مجمع الرجال، قهپايى.
۱۳. قاموس الرجال، محمدتقى تسترى.
۱۴. تحرير علوم الحديث، عبدالله بن يوسف جريح.
۱۵. فوائد و قواعد فى الجرح والتعديل، عبدالرحمان معلمى يمانى، جمع و ترتيب ابواسامه نجار.
۱۶. قواعد المحدثين، عبدالله شعبان.
۱۷. دراسات فى منهج النقد عند المحدثين، دكتور محمدعلى قاسم عمرى.
۱۸. بحوث فى علم الرجال، شيخ آصف محسنى.
۱۹. آشنایی با كتب رجالى شيعه، محمدكاظم رحمان ستايش.
۲۰. المنهج الرجالى للسيد البروجردى، محمدرضا حسینی جلالی.
۲۱. تهذيب التهذيب، ابن حجر عسقلانى.
۲۲. تقريب التهذيب، ابن حجر عسقلانى.
۲۳. لسان الميزان، ابن حجر عسقلانى.
۲۴. المجروحين، ابن حبان.

روش‌های ارزیابی و نقد حدیث

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: تبیین و تحلیل علمی قواعد نقد اسناد احادیث و ضوابط نقد دلالت آنها و ارائه آخرین دیدگاه‌ها در ارزیابی‌های سندی و متنی و مقارنه آرا و اقوال اهل فن.

سرفصل‌ها

۱. مباحث تمهیدی:

انواع نقد و تاریخ آن؛

۲. ارتباط نقد حدیث با علم جرح و تعدیل، فقه الحدیث، غریب الحدیث و علم مختلف الحدیث؛

۳. معرفی مباحث خاص در نقد (منهج خطیب بغدادی، غزالی، ابن جوزی، ابن قیم، ابن کثیر، ابن حزم، بخاری و منهج شیخ طوسی،

مامقانی، تستری، علامه طباطبایی، شیخ جعفر سبحانی و...)

۴. مباحث نقد سند:

- معرفی تقسیمات حدیث به لحاظ سند (موقوف، مرسل، منقطع، معضل، آحاد، متواتر، مشهور)؛

- سندشناسی احادیث موضوعه و مرسله؛

- حدیث مدلس و اقسام تدلیس در سند؛

- طرق تحمل حدیث (اجازه، مناوئه، مکاتبه، و جاده و...)

- اضطراب، تصحیف، قلب شدوذ، ادراج زیاده الثقة در سند و بررسی علل و اسباب آنها و اثر آنها در ارزیابی حدیث.

۵. مباحث نقد متن:

- اسباب تعارض اخبار و بروز اشکالات متنی (نقل به معنا، ضیاع قرائن، تقیه، ادراج، سوءفهم، احکام حکومتی و...)

- طرق و ضوابط نقد متن (قواعد ادبی و رعایت فصاحت و بلاغت، عدم مخالفت با عقل، قواعد مسلم اخلاقی یا کلامی یا تجربی

یا تاریخی، عدم مخالفت با قرآن و سنت قطعی و...)

- طرق کشف دلالت (ظهر و بطن، حقیقت و مجاز و استعمالات کنایی، رخصت و عزیمت، نقل به لفظ یا معنا و...)

- وجوه ترجیح متنی در اخبار متعارض؛

- موانع فهم دلالت حدیث؛

- قرائن متنی احادیث مجعوله؛

- تقیه‌شناسی و قرائن کشف جهت صدور؛

- روش نقد احادیث خاص (احادیث مهدویت، احادیث اعتقادی، احادیث فضائل یا مطاعن)؛

- اضطراب، نقل به معنا، تصحیف، قلب، شذوذ، علت، ادراج و زیاده‌التفه در متن و ذکر تطبیقات و نمونه‌هایی از این‌گونه احادیث؛

- نقد دلالتی برخی احادیث صحاح سته و برخی احادیث اصول کافی.

منابع اصلی

۱. روش فهم حدیث، عبدالهادی مسعودی.

۲. السنه و مکاتبتها فی التشريع الاسلامی، دکتر مصطفی سباعی.

۳. علوم الحدیث و مصطلحه، صبحی صالح.

۴. اصول الحدیث و احکامه، جعفر سبحانی.

۵. الحدیث والمحدثون، ابوزهره.

۶. مبانی نقد متن الحدیث، قاسم البیضاوی، مرکز جهانی علوم اسلامی.

۷. اسباب اختلاف الحدیث، محمد احسانی فر لنگرودی.

۸. الاجتهاد فی علم الحدیث و اثره فی الفقه الاسلامی، دکتر علی نایف بقاعی.

منابع تکمیلی

۱. التاج الجامع للاصول فی احادیث الرسول.

۲. نیل الاوطار من اسرار منتقى الاخبار، محمدعلی شوکانی.

۳. عون الباری لحل ادلة البخاری، ابی صدیق بن حسن بن علی حسینی.

۴. زاد المعاد فی هدی خیر العباد، ابن قیم جوزی.

۵. سبل السلام، ابن حجر عسقلانی.

۶. مقباس الهدایة، علامه مامقانی.

۷. ندرب الراوی، جلال‌الدین سیوطی.

۸. اضواء علی السنه المحمدیه، ابوریه.

٩. سیری در صحیحین، محمدصادق نجفی.
١٠. تاویل مختلف الحدیث، ابن قتیبہ.
١١. الاخبار الدخلیہ، محمدتقی تستری.
١٢. جهود المحدثین فی نقد الحدیث النبوی الشریف، محمدطاهر جوابی.
١٣. حجیة السنة، عبدالغنی عبدالخالق.
١٤. قواعد المحدثین، عبدالله شعبان.
١٥. المحدثین و بعض الاصولیین، امیره بنت علی صاعدی.
١٦. فوائد و قواعد فی الجرح والتعدیل و علوم الحدیث، عبدالرحمان معلمی یمانی، جمع و ترتیب ابواسامه نجار.
١٧. تحریر علوم الحدیث، عبدالله بن یوسف جدیع.
١٨. قواعد الحدیث، محی الدین موسوی غریفی.
١٩. درس نامه درایة الحدیث، دکتر سید رضا مؤدب.
٢٠. الرسائل العشر فی الاحادیث الموضوعة فی كتب السنة، سید علی حسینی میلانی.
٢١. دره تعارض العقل والنقل، ابن تیمیہ.
٢٢. سلسلة الاحادیث الضعیفة والموضوعه و اثرها الیسیء فی الامة، ناصر البانی.
٢٣. الموضوعات فی الآثار والاخبار، هشام معروف حسنی.
٢٤. منهج نقد المتن عند علماء الحدیث النبوی، صلاح الدین ادلبی.
٢٥. منهج النقد عند المحدثین نشأته و تاریخه، محمد مصطفی اعظمی.
٢٦. منتقى الجمال فی الاحادیث الصحاح والحسان، شیخ حسن بن زین الدین.
٢٧. نقد متن حدیث، دکتر داود معماری.
٢٨. مبانی رفع تعارض اخبار، سید علی دلبری.
٢٩. مقالات مرتبہ در مجله علوم حدیث.
٣٠. دراسات فی منهج النقد عند المحدثین، دکتر محمدعلی قاسم عمری.

مبانی کلامی موثر در فقه مذاهب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: بررسی مبانی کلامی تأثیرگذار در فقه مذاهب اسلامی اعم از صفات شارع و شریعت و مباحث عقلی و بررسی تطبیقی این مبانی بر اساس دیدگاه‌های خاص ارباب مذاهب.

سرفصل‌ها

۱. مبانی ثابت در مباحث عقلی (حسن و قبح ذاتی، صحت قانون ملازمه، عدل و ظلم، جبر و اختیار، ولایت تکوینی و تشریحی، شکر منعم، اصل عقلی حظر یا اباحه و...);
۲. مبانی ثابت در باب افعال و صفات الهی (علم و حکمت الهی، قبح نقض غرض و صدور فعل لغو از او، ترجیح بلامرجح و تبعیت احکام از مصالح و مفاسد، حق انحصاری قانونگذاری، وجوب لطف، قبح عقاب بلابیان و...);
۳. صفات پیامبر و امام (نبوت و امامت، عصمت، شئون پیامبر و امام و لوازم آنها و...);
۴. صفات شریعت (کمال، جاودانگی، جهان‌شمولی و...);
۵. بررسی آثار این مبانی در مباحث حکم‌شناسی، حجیت و اعتبار ادله احکام، نحوه دلالت دلیل، تعارض ادله، اصول عملی و مباحث دیگر.

منابع اصلی

۱. المدخل الی عذب المنهل فی اصول الفقه، میرزا ابوالحسن شعرانی (نشر کنگره شیخ انصاری).
۲. آراء المعتزلة الاصولية، دکتر علی بن سعد ضویحی (مکتبه الرشد ریاض).
۳. جایگاه مبانی کلامی در اجتهاد، سعید ضیایی فر.

منابع تکمیلی

۱. العقیده الاسلامیه عند الفقهاء الاربعه (دارالسلام قاهره).
۲. نقد الفقهاء لعلم الکلام، احمد محمد سالم (مرایا الکتاب، قاهره).
۳. الاجتهاد والنص، سید شرف‌الدین.
۴. الفوائد المدنیه، میرزا محمدامین استرآبادی.
۵. الفوائد الطوسییه، شیخ حرّ عاملی.
۶. نقش ائمه در احیای دین، سید مرتضی عسکری.
۷. الفرق بین الفرق، عبدالقاهر بغدادی.

۸. منهج علماء الحديث في علم اصول الدين، محمد مصطفی حلمی.

۹. الاعتصام، ابواسحاق شاطبی.

۱۰. الملل والنحل، عبدالکریم شهرستانی.

۱۱. الانصاف، ابوبکر باقلانی.

۱۲. مقدمه، ابن خلدون.

۱۳. مناهج الاجتهاد في الاسلام في الاحكام الفقهية والعقائديه، محمد سلام مذکور.

۱۴. معالم المدرستين، سيد مرتضى عسکری.

۱۵. مبانی کلامی اجتهاد، مهدوی هادوی.

فقه و قانونگذاری در مذاهب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

اهداف: تحلیل و بررسی ارتباط دانش فقه و علم حقوق و تعامل این دو علم با هم، شناسایی نظام حقوق اسلامی، جایگاه حقوق اسلامی و تحولات آن در دوره معاصر.

سرفصل‌ها

۱. سیر تحول قانونگذاری در شیعه و سنی؛
۲. شاخه‌های علم حقوق و ارتباط آن با تقسیمات فقه؛
۳. منابع علم حقوق و علم فقه؛
۴. تعریف، مبنا و هدف علم حقوق؛
۵. قلمروی فقه و حقوق؛
۶. روش مطالعات فقهی و حقوقی؛
۷. چالش‌های قانونگذاری؛
۸. نقش مصلحت در قانونگذاری؛
۹. ویژگی‌ها، منشأ، ماهیت و فلسفه حقوق اسلامی؛
۱۰. نظام‌های حقوقی جهان؛
۱۱. نظام‌های حقوقی مذاهب اسلامی (مشترکات و مفترقات)؛
۱۲. شیوه‌های اصلاح قوانین؛
۱۳. دست‌آوردهای قانونگذاری در کشورهای اسلامی؛
۱۴. تأثیرات متقابل و تعامل فقه و حقوق.

منابع

۱. تجدید الفقه الاسلامی، دکتر جمال عطیه.
۲. تاریخ التشريع الاسلامی، محمدعلی سائیس.

۳. التشریح الجنائی الاسلامی مقارناً بالقانون الوضعی، عبدالقادر عوده.
۴. طرق القضاة فی الشریعة الاسلامیة، احمد ابراهیم بک.
۵. طرق الاثبات الشرعیة، احمد ابراهیم بک.
۶. القضاء فی الاسلام، عطیة مشرفة.
۷. صد مقاله در روش تحقیق علم حقوق، دکتر محمدجعفر جعفری لنگرودی.
۸. الوسیط فی شرح القانون المدنی الجدید، عبدالرزاق احمد سنهوری.
۹. نظام‌های بزرگ حقوقی معاصر، رنه داوید، ترجمه دکتر حسین صفایی، دکتر محمد آشوری.
۱۰. دورة حقوق مدنی (ارث)، دکتر محمدجعفر جعفری لنگرودی.
۱۱. تعارض قوانین، نجاد علی الماسی.
۱۲. مجله الاحکام العدلیة.
۱۳. رابطه فقه و حقوق، مصطفی میراحمدی زاده.
۱۴. درآمدی بر حقوق اسلامی، دفتر همکاری حوزه و دانشگاه.
۱۵. مقدمه علم حقوق، دکتر ناصر کاتوزیان.
۱۶. فلسفه حقوق، قدرت‌الله خسروشاهی و مصطفی دانش‌پژوه.
۱۷. مکتب‌های حقوقی در حقوق اسلام، جعفری لنگرودی.
۱۸. تاریخ التشریح الاسلامی، مناع القطان.
۱۹. فلسفه قانونگذاری در اسلام، محمد محمصانی، ترجمه اسماعیل گلستانی.
۲۰. المدخل للتشریح الاسلامی، محمد فاروق بنهان.
۲۱. المدخل علم القانون، دکتر خالد زعبی و دکتر منذر الفضل.
۲۲. مبانی و کلیات علم حقوق، سید جلال‌الدین مدنی.
۲۳. اصول القانون، دکتر سید عبدالکریم مبارک.
۲۴. علم اصول در فقه و قوانین موضوعه، خلیل قبله‌ای خوئی.
۲۵. منابع قانونگذاری در حکومت اسلامی، سیف‌الله صرامی.
۲۶. بایسته‌های تقنین، احمد حاجی‌ده‌آبادی.
۲۷. قانونگذاری در نظام جمهوری اسلامی، آسیب‌ها و بایسته‌ها، مجموعه گفتگوها با مقدمه ابراهیم شفیعی سروستانی - نشر پژوهشگاه

۲۸. فلسفه حقوق اسلامی، محمد خالد مسعود، ترجمه محمدرضا ظفری و فخرالدین اصغری (بوستان کتاب قم).

۲۹. تحولات حقوقی جهان اسلام، نورمن اندرسون، ترجمه فخرالدین اصغری، جلیل قنواتی و مصطفی فضائلی (بوستان کتاب قم).

۳۰. حق و حکم، مجموعه گفتگوها به کوشش سیف‌الله صرامی.

۳۱. سیستم‌شناسی در علم حقوق، دکتر محمدجعفر جعفری لنگرودی.

